

تأثیر عملکرد مدیریت شهری در فرآیند توسعه پایدار سیاسی با تأکید بر نقش دوسویه مشارکت و سرمایه‌های اجتماعی

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۴/۱۸

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۵/۲۷

کد مقاله: ۳۲۶۲۷

مهرشاد الله ویردی^۱

چکیده

از عوامل اصلی رشد و پیشرفت اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی مفهومی چندلایه است که در سال‌های اخیر در حوزه‌های مختلف علوم اجتماعی، اقتصاد و علوم سیاسی مطرح شده است. با عنایت به اینکه سرمایه‌های اجتماعی از الزامات توسعه (اجتماعی و سیاسی) می‌باشد و ایجاد و ارتقای سرمایه اجتماعی نیز مستلزم، اعتماد و آگاهی و مشارکت اجتماعی می‌باشد. بر مبنای این رویکرد بنا گردیده تا در این پژوهش به تحلیل و ارزیابی بعد مشارکتی سرمایه‌های اجتماعی پرداخته و نقش اثرگذار مدیریت شهری به‌عنوان نزدیک‌ترین مؤلفه حاکمیت به زندگی مردم را در جلب رضایت شهروندان از خدمات ارائه‌شده از سوی مدیریت شهری به ایشان و به‌طور کلی برآیند عملکرد مدیریت شهری در ایجاد و آفرینش مشارکت اجتماعی در جهت ارتقاء سرمایه‌های اجتماعی و به‌تبع آن ایجاد و رونق توسعه را مورد بررسی قرار دهد. در این ارتباط بایستی بر اهمیت شهرداری‌ها به‌عنوان بازوان قدرتمند و اجرایی مدیریت شهری در فرآیند جلب مشارکت و آفرینش سرمایه‌های اجتماعی در راستای توسعه تأکید نمود. در این رابطه ضمن تعریف شاخصه‌های مشارکت، سرمایه‌های اجتماعی و توسعه، به تبیین رابطه مشارکت‌های اجتماعی و ایجاد و ارتقاء آن و تأثیرگذاری بر سرمایه‌های اجتماعی پرداخته، همچنین سرمایه اجتماعی را به‌عنوان مؤلفه‌ای تأثیرگذار بر توسعه و پایداری آن می‌داند.

واژگان کلیدی: توسعه، مشارکت، مدیریت شهری، سرمایه اجتماعی

۱- دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی، رئیس اداره مدیریت پسماند شهرداری منطقه ۶

۱- مقدمه

شهرها خود به‌عنوان پدیده‌های سیاسی- فضایی هستند که در فضای درونی کشورها و فضای بین‌المللی شهرهای جهانی، پایتخت‌ها و ... به صورت‌های مختلف مورد توجه مطالعات جغرافیای سیاسی بوده‌اند. اهمیت و برجستگی شهرها در قالب کانون اداره سیاسی در فضای شهر به‌ویژه در قالب پایتخت کشورها از اهمیت برجسته‌ای در مطالعات جغرافیای سیاسی برخوردار است. به این اساس می‌توان گفت پدیده شهر یکی از موضوعات مورد توجه در جغرافیای سیاسی بوده است که با توجه به اهمیت یافتن و برجسته‌تر شدن آن می‌توان آن را در قالب جغرافیای سیاسی شهر با رویکردی دقیق‌تر و سامانمند تر در قالب شهرهای جهانی، پایتخت‌ها، مراکز استان‌ها، شهرستان‌ها و ... مورد مطالعه و بررسی قرار داد.

مشارکت اساس زندگی بشری است و یکی از حقوق بنیادی انسان به‌شمار می‌آید. انسان موجودی هوشیار است و باید آگاه و خود هدایتگر باشد از دیگرسوی، انسان موجودی اجتماعی است و در جامعه به دنیا آمده، در آن زندگی می‌کند و مهارت‌های زندگی را در کنار دیگران می‌آموزد و توانمند می‌شود. شرایط سیاسی و اجتماعی حاکم بر جامعه، نوع دیدگاه مسئولان و برنامه ریزان، خلیقات و روحیات مردم، تجارب و واقعیات گذشته جامعه بر پذیرش و یا عدم پذیرش یا نحوه مشارکت مردم اثر دارند. لازمه توسعه پایدار و همه جانبه، بسط روز افزون انگیزش و مشارکت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مردم در تصمیم‌گیری‌ها و تعیین خط‌مشی مرتبط با زندگی اجتماعی آنها است. (موسوی، ۱۳۸۵)

مشارکت ماهیت فرایندی داشته و شکننده است. همچنین دارای سازوکارها و پیش زمینه‌هایی است که در صورت محقق نشدن آن‌ها امکان مشارکت واقعی و هدفمند در جهت بهبود امور پدید نمی‌آید. بارزترین سود حاصل از مشارکت اجتماعی که در منابع مختلف به آن پرداخته شده است ارتقای حس مسئولیت‌پذیری و هوشیاری مردم نسبت به سلامت فردی و جمعی است. مزیت دیگر آن کسب قدرت از طریق ایجاد مهارت‌های جدید و قدرت کنترل منابع است. به واقع افراد مشارکت‌کننده به خود آموزش می‌دهند تا سرنوشت خود را کنترل کنند. (محمدی شاهیلاعی و همکاران، ۱۳۹۳)

۲- روش تحقیق

روش تحقیقی که در این پژوهش به کار گرفته شده است از نوع توصیفی- تحلیلی می‌باشد. روش گردآوری داده‌های پژوهش حاضر با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و بررسی و مطالعه مقالات، پایان‌نامه‌ها و برخی سایت‌های معتبر در ارتباط با توسعه و عوامل دخیل بر آن و نقش عامل مشارکت بر ارتقاء سرمایه‌های اجتماعی و توسعه انجام گرفته است.

۳- سرمایه اجتماعی

در حال حاضر اصطلاح سرمایه اجتماعی به یکی از مهمترین و پرکاربردترین مفاهیم در حوزه مطالعات اجتماعی مبدل گشته است سرمایه اجتماعی دارای مؤلفه‌ها و ابعاد فراوانی است که از میان آن‌ها سه بعد اعتماد، مشارکت و آگاهی از ابعاد اصلی آن بشمار می‌روند. مطالعات نشان می‌دهند که تقویت سرمایه اجتماعی باعث مشارکت و ارتباط فرد با افراد دیگر می‌شود و این به نوبه خود، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی دارد. (قاسمی خوزانی، ۱۳۹۴)

یکی از مفاهیمی که در سال‌های اخیر در مطالعات اجتماعی مورد توجه اندیشمندان و محققان قرار گرفته، مفهوم سرمایه اجتماعی است که در کنار منابع مالی و نیروی انسانی از عوامل تأثیرگذار بر ارتقای سطح توسعه در جوامع انسانی برشمرده می‌شود. بنابر تعبیر پیر بوردیو، سرمایه به هر نوع قابلیت، مهارت و توانایی اطلاق می‌شود که فرد می‌تواند در جامعه به صورت انتسابی و یا اکتسابی به آن دست یافته و در روابطی که با سایر گروه‌ها و افراد دارد. بتواند در جهت در پیشبرد موقعیت خویش بهره‌مند شود. (موحد و همکاران، ۱۳۸۷)

۴- توسعه پایدار

توسعه پایدار، یعنی تأمین نیازهای نسل حاضر بدون به مخاطره انداختن امکانات نسل‌های آینده برای تأمین نیازهای خودشان و ناظر بر این ایده است که به‌طور همزمان با توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، به ویژه به منظور تأمین منافع بی‌بضاعت‌ترین افراد جامعه، توأم شود. ایده توسعه پایدار در برداشتی منسجم از محیط زیست و توسعه نمود می‌یابد. توسعه پایدار را میتوان به بازساخت بلندمدت سیستمی برای احیا و ساخت مجدد آن سیستم تعبیر کرد. (درستی و همکاران، ۱۳۹۷)

۵- مشارکت سیاسی

تمایل هر فرد به درگیر شدن در سطوح مختلف فعالیت در نظام سیاسی به‌عنوان یکی از جنبه‌های مهم ((رفقار سیاسی)) محسوب می‌شود. (راش، ۱۳۸۳) مشارکت سیاسی یکی از مصادیق حضور مردم در تعیین سرنوشت خود است؛ بنابراین با گسترش هر چه بیشتر دموکراسی در جهان، توجه به ابعاد مختلف دخالت مردم در صحنه سیاسی هر کشور پر رنگ تر می‌شود. بنا به تعریف؛ شرکت در فرآیند‌های سیاسی که به‌گزینش رهبران سیاسی می‌انجامد و سیاست عمومی را تعیین می‌کند و یا بر آن اثر می‌گذارد. به‌طور کلی، مشارکت سیاسی پدیده‌ای پیچیده و دارای ابعاد متعدد است که ارتباط میان جامعه مدنی و جامعه سیاسی را عملی می‌سازد (ابراکرامی، ۱۳۶۷) به بیانی دیگر فعالیت اجتماعی داوطلبانه افراد یک جامعه که افراد در آن احساس می‌کنند مستقیم یا غیر مستقیم در سیاست‌گذاری‌های عمومی و یا انتخاب رهبران مشارکت دارند. مشارکت سیاسی، اولاً، یک کنش اجتماعی است؛ ثانیاً، به شکلی داوطلبانه اعمال می‌گردد؛ ثالثاً، با موقعیت اجتماعی افراد ارتباط نزدیک دارد (موحد مجد، ۱۳۸۲) مشارکت سیاسی، فرصتی است برای انجام کنش متقابل میان افراد؛ زیرا این نوع مشارکت جزئی از رفتار اجتماعی محسوب می‌شود؛ و نوعی تظاهر علنی اراده مردم برای تعیین سرنوشت جمعی است. فقط از طریق مشارکت است که قدرت سیاسی به طریق مسالمت‌آمیز دست به دست می‌گردد و میزان توسعه سیاسی یک کشور بستگی مستقیم به این مؤلفه دارد (مراوی، ۱۳۹۶)

۶- مشارکت اجتماعی

مشارکت اجتماعی تقبل آگاهانه انجام بخشی از امور در شکل همکاری از روی رغبت به قصد بهبود و بهسازی زندگی اجتماعی است. (مراوی، ۱۳۹۶) از طرفی، بسیاری از نظریه پردازان مانند روسو معتقدند که فقط مردم وظیفه مشارکت در جامعه را ندارند، بلکه جامعه نیز باید با زخوردی برای افراد داشته باشد تا زمینه‌های احساس تعلق و انجام تعهد و وظایف در آنان ایجاد و تداوم یابد (شیبانی، ۱۳۸۲)

مشارکت حق انسانی است که بلحاظ غایتی به آزادی‌سازی و اعتماد به خویشتن انسان واز نظر ابزاری، به بسیج و نقش‌آفرینی توده‌های انسانی در فرآیند‌های عملی حیات اجتماعی منجر می‌شود. مشارکت بخش جوهری و اساسی رشد انسان است. که حاصل آن فعالیت، مسئولیت‌پذیری و تعاون اجتماعی است. تجربه اجرای برنامه‌های توسعه در کشور‌های در حال توسعه در طی چند دهه اخیر نشان داده‌اند که به دلیل نادیده گرفتن مشارکت واقعی مردم نتوانسته‌اند در عمل به اهداف مورد نظر دست یابند. مشارکت موثر و کارا، مشارکتی است که در آن به دو بعد ابزار و هدف توجه گردد. شناسایی زمینه‌ها و موانع هر دو بعد باید به صورت ترکیبی مورد توجه قرار گیرد. اگر مشارکت را به‌عنوان کنش اجتماعی (کنش یا عمل مشارکتی به عملی گفته می‌شود که عامل با توجه به انتظارات افراد دیگر آنرا انجام می‌دهد) در نظر بگیریم، دارای دو جنبه است: ۱- چه انگیزه‌هایی فرد را ترغیب به انجام کنش می‌نماید. ۲- فرد چقدر نسبت به عمل مورد مشارکت آگاهی دارد. هابرماس، سه نوع کنش را از هم متمایز می‌کند: ابزاری- استراتژیک- ارتباطی. او به کنش ارتباطی اهمیت خاصی قائل است که آن هم در فضای حوزه عمومی شکل می‌گیرد و این حوزه عمومی، مجرای شکل‌گیری هویت جمعی و علائق عمومی است که توسط گفتار و عمل جمعی شکل می‌گیرند، در کل، منظور او وجود سازمان‌ها، انجمن‌ها و مجامعی است که، پل بین حوزه خصوصی و حکومت هستند (سفیری و تمیز، ۱۳۹۰)

۷- اعتماد اجتماعی

اعتماد را میتوان حسن نیت فرد نسبت به افراد جامعه تعریف کرد که این امر موجب گسترش و تسهیل روابط اجتماعی فرد با سایر افراد جامعه می‌شود (شارع پور، ۱۳۸۰) وقتی سخن از اعتماد عمومی به میان می‌آید بدین معنی است که عامه مردم انتظار دارند مقامات و کارکنان سازمان‌های دولتی با اقدامات خود در تعامل با عامه به انتظارات آن‌ها پاسخ دهند. به عبارت دیگر اعتماد عمومی یعنی انتظار عموم از دریافت پاسخ مثبت به خواسته‌هایشان از طرف متولیان امور عمومی. اعتماد عمومی، شهروندان را به نهاد‌ها و سازمان‌هایی که نمایندگان آن‌ها هستند پیوند می‌دهد و از این طریق مشروعیت و اثربخشی دولت دموکراتیک افزایش می‌یابد. (صالحی، نعمتی، امان پور، ۱۳۹۳)

مدیریت شهری و به معنای خاص شهرداری به‌عنوان یکی از بزرگترین سازمان‌های اجتماعی هنگامی میتواند از کارایی و بهره‌وری بیشتری برخوردار باشد که اعتماد شهروندان را به‌عنوان سرمایه اجتماعی و معنوی کسب کند و از آن در مسیر اهداف سازمانی و توسعه شهری استفاده نماید. (حاجیان، رضائی، فلاح زاده، ۱۳۹۱)

۸- اهداف و راهبرد های مدیریت شهری در امر توسعه

اهداف مدیریت شهری: هدف تئوریک سیستم مدیریت شهری، تقویت فرایند توسعه شهری است به نحوی که در سطح متعارف جامعه زمینه و محیط مناسبی برای زندگی راحت و کارآمد شهروندان، به تناسب ویژگی های اجتماعی و اقتصادی فراهم شود. در قالب این هدف کلان می توان سه هدف خرد فراگیر برای تمام سیستم های مدیریت شهری به شرح زیر تعیین کرد: حفاظت از محیط فیزیکی شهر، تشویق توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار، ارتقاء شرایط کار و زندگی کلیه شهروندان با توجه ویژه به افراد و گروه های کم درآمد (سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، ۱۳۹۰)

راهبرد ها در مدیریت شهری: برای تحقق اهداف و انجام وظایف مذکور، راهبرد های اساسی ذیل ارائه و تدوین می شود: - انتقال مسئولیت و وظایف برنامه ریزی، مدیریت و گردآوری و تخصیص منابع از سوی دولت و سازمان های مرکزی به مدیریت شهری، بهبود و توسعه ساختار سازمانی و تشیکلاتی سیستم و امور پرسنلی و قانونی، بهبود شیوه های مدیریت مالی و اقتصادی، تاکید بر مدیریت و برنامه ریزی استراتژیک و جامع سیستم، بهبود کیفیت محیطی فیزیکی زندگی (حبیبی، ۱۳۹۰)

۹- توسعه پایدار شهری

مسائل توسعه ای از جمله توسعه پایدار شهری ارتباط تنگاتنگی با منابع انسانی و سرمایه های انسانی جامعه دارد. بر همین اساس، مهمترین عواملی که روند توسعه در یک کشور را تعیین میکنند منابع انسانی و سرمایه انسانی است (جوان، ۱۳۸۳)

امروزه بسیاری بر این مسئله تأکید دارند که حجم سرمایه اجتماعی شهروندان تأثیر بسزایی در پایداری توسعه به ویژه در مناطق شهری دارد. توسعه با مبانی پیچیده ای که با خود به همراه دارد، سال هاست که در ادبیات جهانی بررسی میشود. توسعه پایدار شهری هم به عنوان یکی از مباحث توسعه امروزه با چالش های فراوان جهانی است. یکی از این چالش ها، توجه نکردن به سرمایه اجتماعی شهروندانی است که به صورت خرده فرهنگ هایی خاص در پهنه جغرافیایی کشور گسترده شده است و شناخت آن روند برنامه ریزی برای توسعه شهری را برای متخصصان مربوطه تسهیل و مشارکت شهروندان را در اجرای بهتر برنامه به همراه دارد.

امروزه اهمیت سرمایه اجتماعی به منظور رسیدن به توسعه شهری پایدار، موضوع رو به رشد بسیاری از مطالعات در سالیان اخیر است. شرط لازم برای پیشرفت هر جامعه ای به خصوص جوامع شهری، توسعه همه جانبه، ایجاد روابط پویا، گسترش تحصیلات آکادمیک، بسط مشارکت اجتماعی و از همه مهمتر، اعتماد متقابل (فرد، جامعه و دولت) است که این سازه ها از مؤلفه های سرمایه اجتماعی هستند. (درستی و همکاران، ۱۳۹۷)

۱۰- رابطه سرمایه اجتماعی و توسعه

از دیدگاه کلمن سرمایه اجتماعی، به نوبه خود، هنگامی به وجود می آید که روابط میان افراد به شیوه هایی دگرگون شود که کنش را تسهیل کند. مفهوم سرمایه اجتماعی نشاندهنده آن است که چگونه ساختار اجتماعی یک گروه میتواند به عنوان منبعی برای افراد آن گروه عمل نماید. به طور کلی، سرمایه اجتماعی محصول تعاملات اجتماعی با قابلیت کمک به بهزیستی اجتماعی، مدنی یا اقتصادی یک اجتماعی هدفمند و دارای هدف مشترک است.

به دیگر سخن، سرمایه اجتماعی عبارت است از ارزش آن جنبه از ساختار اجتماعی که به عنوان منبعی در اختیار اعضا قرار میگیرد تا بتوانند به اهداف خود دست یابند. سرمایه اجتماعی مجموعه نهادها، قوانین، روش ها، عادات اجتماعی و سنت ها و قواعد رفتاری غیر رسمی جامعه است که مناسبات اجتماعی بین مردم یک جامعه را شکل می دهد.

پس آنچه از تعاریف متعدد سرمایه اجتماعی برمی آید این است که این مفهوم در بردارنده مفاهیمی همچون اعتماد، همکاری و روابط متقابل بین اعضای یک گروه است. به نحوی که، سرمایه اجتماعی، سبب میشود گروه به سمت ارزش ها و هنجار های تحسین و مثبت شده در جامعه گام بردارد. (درستی و همکاران، ۱۳۹۷)

امروزه مفهوم سرمایه اجتماعی به یکی از مفاهیم با غنای نظری مناسب و ذخیره پژوهشی گسترده در جامعه شناسی تبدیل شده و به دلیل ارتباط با شاخص های متعدّد توسعه در جامعه مورد توجه بسیاری از سیاستگذاران اجتماعی و سیاسی قرار گرفته است.

اصطلاح سرمایه اجتماعی به طور کلی به معنای هر نوع از روابط اجتماعی است که برای قادر ساختن اعضای جامعه، به منظور همکاری با یکدیگر برای به انجام رساندن اهداف جمعی بهکار گرفته میشود. پاتنام سرمایه اجتماعی را به عنوان وجوه گوناگون سازمان های اجتماعی همچون اعتماد، هنجار و شبکه ها میدانند که با ایجاد و تسهیل امکانات هماهنگ میتوانند کارایی جامعه را بهتر کنند. (عبّاسی شوازی و کریمی، ۱۳۹۴) در واقع، اهمیت سرمایه اجتماعی به حدی است که فوکویاما زندگی در جامعه دارای

سرمایه اجتماعی را ساده دانسته، نارسایی ها و مشکلات رو به رشد کشور های غربی را ناشی از فرسایش و تحلیل رفتن سرمایه اجتماعی میدانند (فوکویاما، ۱۳۸۵)

۱۱- الزامات توسعه

تا دهه ۹۰ عمده نظریه های توسعه دیدگاه هایی سطحی نگر و حتی متناقض درباره نقش روابط اجتماعی در توسعه اقتصادی داشتند و توصیه های سیاستی آن ها چندان قابل استفاده نبود. البته این دیدگاه ها، در دهه ۱۹۷۰ جای خود را به نظریه های وابستگی و نظام جهانی داد از زمانی که واژه سرمایه اجتماعی وارد مباحث اقتصادی شد، اقتصاددانان کوشیدند تا با تبیین روابط متقابل بین سرمایه اجتماعی و سایر متغیر های کلان اقتصادی، نشان دهند که سرمایه اجتماعی و روابط مبتنی بر اعتماد، چگونه میتواند بر توسعه تأثیر گذار باشد.

کلمن از سرمایه اجتماعی یک تعریف کارکردی ارائه داده است که تأثیر سرمایه اجتماعی بر سرمایه اقتصادی را از طریق سرمایه انسانی و توسعه سیاسی میدانند. به اعتقاد وی تأثیر سرمایه اجتماعی بر سرمایه اقتصادی مستقیم نیست، بلکه سرمایه اجتماعی ابتدا سبب تولید سرمایه انسانی و توسعه سیاسی شده و سپس از طریق این دو، سرمایه اقتصادی را ایجاد میکند. به اعتقاد فوکویاما سرمایه اجتماعی، نظامی از ارزش ها و هنجار های اخلاقی را فراهم میسازد که به واسطه آن جامعه از فروپاشی اخلاقی و مبتلا شدن به انواع انحرافات اجتماعی مصون میماند و بدین ترتیب سلامت اجتماعی جامعه سبب رشد اقتصادی خواهد شد. (درستی و همکاران، ۱۳۹۷)

۱۲- شاخصه های سرمایه اجتماعی

اعتماد؛ اعتماد همکاری میان افراد را تسهیل میکند و خود همکاری نیز اعتماد ایجاد میکند. اعتماد مستلزم پیش بینی رفتار یک بازیگر مستقل است (شادی طلب و حجتی کرمانی، ۱۳۸۷)، اعتماد کلید اصلی برای روابط بین شخصی و یا بین فردی در زمینه های مختلف است. اعتماد دانش و یا اعتقادی است که اعتماد شونده انگیزه یا محرکی دارد برای انجام دادن عملی که متعهد به انجام آن است. (حاجیانی، رضائی، فلاح زاده، ۱۳۹۱)

نهاد حاکمیت در شهر یا مدیریت شهری بایست به گونه ای برنامه ریزی و عمل نماید که ضمن عمل به وظایف و برنامه های بالادستی در جهت جلب اعتماد، افزایش مشارکت و آگاهی شهروندان از آنچه که بر امور شهر می گذرد، در جهت تقویت سرمایه های اجتماعی و تحکیم مقبولیت خود اقدام نماید. (گنج خانلو، ۱۳۹۸)

مشارکت؛ مشارکت اجتماعی را می توان فرآیند سازمان یافته ای دانست که از سوی افراد جامعه به صورت آگاهانه، داوطلبانه و جمعی با در نظر داشتن هدف های معین و مشخص به منظور سهم شدن در منابع قدرت انجام میگردد. شهود چنین مشارکتی، وجود نهاد های مشارکتی چون انجمن ها، گروه ها، سازمان های محلی و غیردولتی است. (توکلی، دهقانی و زارعی، ۱۳۹۰)

مشارکت اجتماعی به عنوان مهمترین بعد سرمایه اجتماعی فرایندی است که در طی آن مردم به طور عاقلانه و با آگاهی، اراده و رغبت با قبول گوشه ای از مسئولیت آن به طور گروهی، سعی در ارضای نیاز های روحی، روانی، فردی و گروهی دارند و در جهت رسیدن به اهداف از پیش تعیین شده با در نظر گرفتن امکانات و محدودیت ها جهت یافتن هویت فردی و جمعی در جامعه تلاش می کنند. مشارکت به عنوان یکی از جنبه های مهم سرمایه اجتماعی تأثیر شگرفی بر پیشرفت جوامع دارد و میتوان ادعان داشت که امروزه رویکرد مشارکتی هم به عنوان مبنای تصمیم سازی و هم به عنوان شیوه های برای دستیابی به فعالیت و همکاری مشترک در روند بهسازی زندگی فردی و جمعی، یکی از لوازم جامعه مدنی و برنامه ریزی دموکراتیک محسوب می شود. از مهمترین آثار مشارکت در فرایند برنامه ریزی و مدیریت می توان به ایجاد علاقه و اعتماد در مردم برای توسعه و پیشرفت، تقویت همبستگی اجتماعی، روحیه همکاری و همدلی، استفاده بهینه از منابع و امکانات اشاره کرد (مهدیزاده، ۱۳۸۵)

مشارکت اجتماعی، فرایند اجتماعی، عمومی، یکپارچه، چندگانه، چند بعدی و چند فرهنگی است که هدف آن کشاندن همه مردم به ایفای نقش در همه مراحل توسعه است. مشارکت اجتماعی در کل عبارتست از شرکت فعال و سازمان یافته افراد و گروه های اجتماعی در امور اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جامعه به نحوی که:

۱- "حداکثر قدرت جمعی از طریق بسیج همه امکانات و قوای جمع حاصل آید"؛ و

۲- "از طریق مشارکت همه جانبه افراد و گروه های اجتماعی، پیوند ها و انسجام اجتماعی استحکام یابد"؛ و

۳- "امکان بلوغ و شکوفایی استعداد ها و تکامل و توسعه فردی و اجتماعی فراهم آید" (تبریزی و آقا محسنی، ۱۳۸۹).

مشارکت را می توان میزان دخالت اعضای نظام اجتماعی در فرایند تصمیم گیری، برانگیختن حساسیت مردم در ادراک و توانمندی در پاسخگویی به طرح های توسعه در ابعاد گوناگون یا فرایندی در راستای باروری نیروی تصمیم گیری و موجبات رشد و توانایی اساسی بشر دانست (نادری و دیگران، ۱۳۸۷)

آگاهی؛ پیش شرط اولیه برای مشارکت اجتماع "آگاهی" است. آگاهی یک متغیر معرفتی متعلق به افراد است. جایی که افراد از ماهیت مسائل اجتماعی آگاه نمی شوند یا ابزارهای موجود که از جوابگویی به این مشکلات بیخبرند، فرصت‌های مشارکت اجتماعی و حس قوی یا خیره اجتماعی هم پایین تر خواهد بود. (کماسی وحسینی، ۱۳۹۳)

۱۳- مشارکت عامل توسعه

مشارکت مردمی، یعنی همراهی کسانی که امر توسعه بر نحوه زندگی آنان تأثیر می‌گذارد یا به عبارت دقیقتر، مشارکت بهره برداران توسعه کلید موفقیت هر اقدامی است که به منظور نیل به توسعه انجام می‌گیرد. هدف توسعه نیز داشتن جامعه‌ای سالم است که در این میان نقش مشارکت مردم در فرآیند توسعه قابل توجه است. بدون شک توسعه اجتماعی مستلزم مشارکت‌های مردمی در ابعاد مختلف است و در واقع بدون مشارکت نمیتوان به توسعه اجتماعی مردم محور، فراگیر و پایداری دست یافت. در فرآیند توسعه اجتماعی، مشارکت آحاد جامعه مدنظر است و شهروندان قطع نظر از تعلقات قومی و علاقایی اعتقادی خود، امکان می‌یابند تا با توجه به صلاحیت و توانمندی ذهنی شان، در تمام پدیده‌ها و متغیرها اثر گذار باشند. توسعه در بسیاری از موارد حتی آداب و رسوم و عقاید مردم را نیز دربر می‌گیرد. توجه به مشارکت و تأکید بر نقش آن به عنوان یکی از عوامل اصلی توسعه در جوامع در حال توسعه است. در بررسی و ارزیابی این برنامه‌ها عدم بهره‌گیری از مشارکت مردمی به عنوان عامل اصلی شکست برنامه‌های توسعه ارزیابی شده است. (عابدی سروستانی، ۱۳۸۵)

یکی از مهمترین و مؤثرترین عوامل برقراری وفاق، اقتدار و ارتقای ضریب امنیت ملی مشارکت در صحنه‌های گوناگون ملی است. مشارکت در واقع، تجلی مشروعیت حاکمیت و ضامن تأمین و ثبات است زیرا مشارکت مردمی می‌تواند به مصلحت مؤثرترین و مناسبترین پشتوانه برای حل و فصل معضلات و بحران‌های سیاسی، اجتماعی و امنیتی مورد استفاده قرار گیرد. هر دولتی که بتواند جلوه‌های بیشتری از همیاری و همدلی توده‌های مردمی را در ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و بخصوص در دفاع از کشور و حکومت در مقابل تهدیدات دولتی و خارجی، جلب نماید، در جامعه بین‌المللی از اعتبار، شخصیت و موقعیت وسیع‌تری برخوردار می‌گردد (مرادی، ۱۳۹۶)

تحقیقات نشان داده‌اند که توسعه ملی در کشورهای جهان سوم بیش از هر چیز به مشارکت فعال و وفاق اجتماعی مؤثر افراد جامعه وابسته است؛ فقدان این مشارکت و وفاق اجتماعی زمینه‌ساز برخورد و اختلاف و تضاد را در میان عملکرد بخش‌های مختلف (خصوصی و عمومی) جامعه فراهم می‌آورد و بخش اعظم منابع کمیاب این کشور صرف مقابله با عوارض نامطلوب این برخورد می‌گردد. از این رو نگرش برنامه‌ریزان و خط مشی تدوین‌کنندگان در آستانه ورود به قرن بیست و یکم باید معطوف به افزایش نقش مشارکت‌های مردمی در فرآیند توسعه و بویژه در زمینه‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی باشد (ازکیاو غفاری، ۱۳۸۰)

۱۴- سرمایه اجتماعی و مشارکت

سرمایه اجتماعی زاده کنش و واکنش افراد می‌باشد و محصول آشنا بودن و آشنا شدن آدمیان با یکدیگر است. سرمایه اجتماعی متشکل از دوستان، همکاران و تماس‌ها و ارتباطات عمومی است که از طریق آنان هر فرد فرصت برای استفاده از سرمایه مالی و انسانی خود را به دست می‌آورد. به نظر فوکویاما، سرمایه اجتماعی مجموعه معینی از هنجارها و ارزش‌های غیر رسمی است که اعضای گروه که همکاری و تعاون میانشان مجاز است در آن سهیم هستند.

مشارکت اجتماعی به عنوان یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی یکی از محورهای اصلی آموزش در بسیاری از کشورهای است که در راستای رشد و توسعه همه جانبه گام بر میدارند (مرادی، ۱۳۹۶)

۱۵- شهرداری با رضایت عمومی و آگاهی شهروندان

در میان سازمان‌های مختلف مدیریت شهری، شهرداری یکی از دستگاه‌هایی است که ارتباط مداوم و تنگاتنگی با عموم مردم دارد، لذا توسعه همه جانبه و پایدار شهر زمانی عملی خواهد شد که شهروندان از عملکرد شهرداری رضایت داشته باشند. هر شهروندی از آغاز تولد تا پایان زندگی نیازمند خدمات این نهاد غیر دولتی است. وظایفی نظیر: سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای توسعه شهری، امور فنی و اجرایی و عمران شهری، وظایف خدماتی، وظایف اجتماعی و فرهنگی و... همگی از جمله مواردی هستند که بر عهده شهرداری‌ها و مدیریت شهری می‌باشد. (حبیبی و کسالایی و همکاران، ۱۳۹۷) در اجرای وظایف بسیار گسترده محوله به شهرداری‌ها و مدیریت روزآمد آن‌ها نگرش مبتنی بر لزوم شفافیت، پاسخگویی، اطلاع‌رسانی و عدالت، مورد تأکید بوده و با سنجش میزان رضایتمندی شهروندان، می‌توان از چالش‌های موجود و نقاط ضعف و تهدیدها و فرصت‌های احتمالی شناخت مناسبی را حاصل کرد. با استفاده از یافته‌های سنجش رضایتمندی و پایش فعالیت‌های متناسب با آن می‌توان نسبت به جلب

رضایت حداکثری شهروندان اقدام کرد. (مردعلی، شهسواری و حسین پور، ۱۳۹۲) رضایتمندی تفاوت مابین عملکرد و انتظارات است. اگر عملکرد برابر یا بالاتر از حد انتظار باشد، مشتری راضی است و اگر انتظارات بیش از عملکرد باشد، مشتری ناراضی خواهد بود.

عملکرد مدیریت شهری در ایفای وظایف تعیین شده و محوله به نحو مطلوب و چگونگی خدمت رسانی به شهروندان در ابعاد فرهنگی اجتماعی، عمرانی کالبدی و ویژگی های درون سازمانی بر ایجاد سرمایه اجتماعی شهروندان که شامل آگاهی، اعتماد و مشارکت میباشد، تأثیرگذار است. بدین صورت که هرچقدر عملکرد مدیریت شهری کارآمدتر به همان میزان هم اعتماد و رضایت شهروندان بیشتر و به تبع آن نیز سرمایه اجتماعی شهروندان تقویت می گردد. به عبارتی فقدان سرمایه اجتماعی، فقدان سایر سرمایه ها، فقدان اعتماد و در نهایت نارضایتی از سیستم و در واقع تقویت گزاره های تخریب کننده و تنش آفرین را به همراه خواهد داشت و اثری منفی بر قدرت یک کشور خواهد گذاشت. که حاصل آن کاهش قدرت و ثبات سیاسی حکوت و دولت ها خواهد بود.

۱۶- نقش مدیریت شهری در ایجاد و ارتقاء سرمایه اجتماعی

توسعه و تغییرات شهری و شهرنشینی از مهمترین پدیده های دوران اخیر به شمار می آید و مدیریت شهری علاوه بر آنکه باید حافظ منافع شهر ها باشد، باید برنامه هایی را تدارک ببیند و تحقق بخشد که نتیجه آن به ارتقای سطح فرهنگ عمومی، رفاه عمومی و اجتماعی و مشارکت در حل مشکلات و مسائل شهری و مانند آن ها منجر شود. (شیعه، ۱۳۸۲)

در عصر حاضر با توجه به توسعه کمی و کیفی شهرها، یکی از نهاد های بسیار مهمی که نقش بسزایی در اداره و خدمات رسانی شهر ها داشته و هر روز نقش آن ها در اداره و مدیریت شهری و تأمین نیاز ها و توسعه شهری پر رنگتر می شود، شهرداری است. امروزه شهرداری ها، بخصوص در کلان شهر ها، نقش تعیین کننده ای دارند زیرا عملکرد خوب یا بد آن ها تأثیری مستقیم بر کیفیت زندگی شهروندان خواهد داشت. قطعاً هیچ نهاد حکومتی و غیرحکومتی در کشور وجود ندارد که به اندازه شهرداری ها با لحظه لحظه زندگی شهروندان در ارتباط باشد (مجموعه اقتصاد، ۱۳۸۶) امروزه نقش و جایگاه شهرداری ها در جهان تا بدان حد است که کارشناسان بانک جهانی و سازمان یونسکو، طبق نتایج مطالعات انجام شده خود اعلام نموده اند که نقش شهرداری ها در تأمین امنیت روحی، روانی و شهری بیشتر از پلیس و دادگستری ها می باشد و اگر شهرداری ها مورد حمایت قرار نگیرند، مسائل اجتماعی شهر ها دو چندان خواهد شد (محمودی خوشرو، ۱۳۸۹)

۱۷- تأثیر مشارکت اجتماعی بر عملکرد مدیریت شهری

مشارکت اجتماعی شهروندان در امور شهری بیش از پیش به عنوان یک راهکار کارگشا و مدد رسان نهاد ها و سازمان های اجتماعی، در جهت به حداکثر رساندن کارایی و اثربخشی سازمان شهرداری مورد توجه و نظر برنامه ریزان و صاحب نظران شهری قرار بگیرد؛ (شادی طلب، ۱۳۸۲) شهرداری ها در خیلی از شهرهای بزرگ دنیا در مشارکت با مردم در پروژه های مختلف و سرمایه گذاری ریسک پذیر حضور پیدا می کنند و امکانات مالی خود را از طریق مشارکت در سرمایه گذاری شهروندان تأمین می کنند (مجموعه اقتصاد، ۱۳۸۶)

اهمیت و ضرورت فاکتور مشارکت اجتماعی شهروندان در توسعه شهرها و در حالی که یکی از نیازهای اصلی کشورمان در جهت توسعه همه جانبه و بسط ایده دموکراسی، توجه به مفهوم مشارکت اجتماعی است (قدیری، ۱۳۹۰)

۱۸- نقش مدیریت شهری بر ایجاد انگیزه مشارکت

شهر ها به عنوان ارگانیزم زنده و سیستمی پویا در فرآیند توسعه جوامع بشری، در فرآیند رشد خود، تغییرات عمده ای را متحمل شده اند، به طوری که توسعه و تغییرات شهری و شهرنشینی از مهمترین پدیده های دوران اخیر به شمار می آیند. اما این شهرنشینی همیشه همراه با توسعه نبوده است و مشکلات اجتماعی، اقتصادی و فیزیکی فراوانی را پدید آورده است. توسعه در شهر ها، به یکی از چالش های اساسی مدیریت شهری تبدیل شده است. در عصر حاضر با توجه به توسعه کمی و کیفی شهر ها، یکی از نهادهای بسیار مهمی که نقش بسزایی در اداره و خدمات رسانی شهرها داشته و هر روز نقش آن ها در اداره و مدیریت شهری و تأمین نیازهای توسعه شهری پررنگ تر می شود، شهرداری ها هستند. بدین ترتیب، شهرداری ها راهکارها و سیاست های متفاوتی را اتخاذ نموده اند.

طرح های اولیه شهرداری ها، در عمل نتوانستند که در مسیر توسعه فرهنگی و مشارکت انسانی حداکثر کارایی را داشته باشد. عدم انطباق محتوا و ساختار طرح های شهری با بستر مورد اجرا، عدم توجه به ابعاد فرهنگی و اجتماعی فعالیت ها، عدم تطابق طرح ها با نیازها و خواسته های مردم و اجرای کار بدون توجه به نیاز سنجی علمی افراد و در نهایت تهدید منافع شهروندان، ناچیز

انگاشتن نقش مشارکت اجتماعی افراد، عدم اهمیت به نقش مردم در اداره جامعه، عدم مسؤلیت پذیری افراد مسؤل مرتبط به جامعه سبب شده اند که شهرداری‌ها نتواند به حداکثر کارایی و اثربخشی خود و جلب مشارکت مردم برسند. همین دلایل باعث بازگشت به استفاده از مشارکت اجتماعی شهروندان، به‌عنوان روشی برای خروج از بن بست در حل مسائل شهری شدند.

هم اکنون، در کشور های پیشرفته، شهرداری ها، به‌عنوان یک نهاد اجتماعی، پتانسیل همکاری گسترده و جلب مشارکت بخش خصوصی و مردمی، مشارکت جویی و جلب همکاری سازمان های غیر دولتی و مردم نهاد را به نحو احسن برای ایفای بهتر وظایف خود به کار گرفته اند و بدین ترتیب خود را از یک سازمان صرفاً خدماتی به یک نهاد اجتماعی تبدیل نموده اند. (زاهدزاهدانی و زهری بیدگلی، ۱۳۹۲)

اما برخلاف کشور های پیشرفته و باتوجه به اینکه اهمیت و ضرورت مشارکت اجتماعی شهروندان در شهرداری های جامعه ما (با توجه به کاهش وابستگی درآمدی شهرداری ها به دولت و تشدید مسائل و مشکلات شهرها)، دوچندان است. مجموعه مدیریت شهری و شاخصه بارز آن، شهرداری ها نتوانسته اند از نهایت پتانسیل مشارکت اجتماعی شهروندان بهره ببرند، زیرا شهرداری ها خود را صرفاً به‌عنوان یک سازمان خدماتی معرفی نموده اند؛ بنابراین اگر شهرداری بخواهد خود را به‌عنوان یک نهاد اجتماعی خلاق و فعال در جامعه ما مطرح نماید، به یک پیش نیاز احتیاج دارد که همان مشارکت اجتماعی شهروندان است، و بدین طریق این نهاد می‌تواند در درون همه شهروندان درونی و نهادینه شود. اگرچه وجود مشارکت به لحاظ انتزاعی و نظری بسیار مهم و اساسی است، ولی عملی کردن و به اجرا درآوردن مشارکت به سادگی میسر نیست. شرایط اجتماعی و سیاسی حاکم بر جامعه، نوع دید و نگاه مسؤلان و برنامه ریزان، خلیقات و روحیات مردم، تجربیات و واقعیات گذشته جامعه و... بر پذیرش یا عدم پذیرش یا نحوه اجرای مشارکت مؤثرند (موسوی، ۱۳۸۴)

بستر سازی لازم برای مشارکت اجتماعی شهروندان و درک جایگاه آنان در هر برنامه‌ریزی توسعه بسیار ضروری است. پاتنام سرمایه اجتماعی را مجموع های از مفاهیم چون اعتماد، هنجار ها و شبکه ها می داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه یک اجتماع می شود و در ن هایت منافع متشکل آنان را تأمین خواهد کرد. پاتنام معتقد است که در جوامع مدنی، سازمان هایی از قبیل اتحادیه ها، کلیسا ها و گروه های اجتماعی، از طریق پیوند بین شکاف های اجتماعی و تفرقه انداز، مانند متحد ساختن مردم دارای ارزش ها و نگرش های متفاوت، بهبود بخشیدن خلق و خو های قلبی، همانند بردباری و رابطه متقابل و همچنین از طریق مشارکت در ایجاد زیربنای اجتماعی استوار، در ایجاد سرمایه اجتماعی ایفای نقش می کنند. (قدیری، ۱۳۹۰)

به هر حال بر اساس آنچه گفته شد می‌توان چنین نتیجه گیری کرد که آنچه در مشارکت مردم در امور اجتماعی از اهمیت فوق العاد های برخوردار است جریان همدلی، همفکری و همکاری است. برای جلب مشارکت مردم در امور شهری می باید آنان را در انجام هر امری هم دل نمود و با فراهم نمودن امکان بحث و گفتگو پیرامون آن موضوع به همفکری رسید و سپس همکاری آنان را در انجام آن امر طلب نمود. (زاهدزاهدانی و زهری بیدگلی، ۱۳۹۲)

به‌طور کلی مدیریت شهری می توان به دلایل ذیل زمینه های ایجاد انگیزه مشارکت مردم را فراهم آورد:

الف؛ مدل های مدیریت شهری در ایران و دیگر کشورها

مسلم است که شناخت نوع مدل مدیریت شهری با توجه به تفاوت معایب و مزایای آن ها در راستای مداخله و مشارکت شهروندان در طرح مشارکت اجتماعی از اهمیت و کاربرد بسزایی برخوردار است، زیرا اگر مدل مدیریت شهری از قبل تنویر و ابعاد و لوازم آن تشریح شود، بی شک می‌تواند به‌عنوان اصلی هادی و راهبر به پ یسبرد هر چه بهتر برنامه های طرح های مشارکتی کمک شایانی نماید (سعید نیا، ۱۳۸۱)

– مدل های مدیریت شهری در کشور های اروپایی:

چهار مدل مدیریت محلی در اروپا عبارتند از:

۱) مدل شهردار قوی (۲) مدل رهبری جمعی (۳) مدل رهبری توسط کمیسیون و (۴) مدل شورا – مدیر

– مدل مدیریت شهری در ایالات متحده آمریکا:

چهار مدل عمده مدیریت شهری در آمریکا عبارتند از:

۱) مدل شهردار – شور (۲) مدل شورا – (شهردار قوی – شورا و شهردار ضعیف – شورا) (۳) مدل کمیسیونی – مدل شورا –

مدیر شهر (۴) مدل گردهمایی و نشست شهری باز و نماینده

– مدل مدیریت شهری در ایران

مدل انتخابی برای اداره امور شهر همان مدل شورا – مدیر شهر است که همانند قوانین قبلی، عنوان شهردار به مدیر منتخب شورای شهر اطلاق می شود (آخوندی و همکاران، ۱۳۸۷) شورای شهر یکی از نهادهایی است که با حضور نمایندگان شهروندان، مشارکت مردم را در سیاست گذاری و مدیریت شهری فراهم می کند (آذربایجانی و دریایی، ۱۳۸۶)

مشارکت در انتخاب مسئولیت مدیریت شهری یعنی شهردار بواسطه انتخاب اعضای انجمن شهر یا شورای شهر، بیانگر و عامل ایجاد انگیزه مشارکت نزد مردم، جهت انتخاب مدیریت شهری مد نظر خود می‌باشد. این امر لزوم و اهمیت مشارکت اجتماعی شهروندان در امور برنامه‌ریزی شهری و شهرداری را دو چندان می‌سازد، و مسئولیت شهرداری‌ها در ایران برای تحقق و عملیاتی شدن این بستر بیش از پیش به‌عنوان یک مسأله اجتماعی مطرح می‌شود.

نتیجه‌گیری

با عنایت به آنچه از مفهوم توسعه و عوامل دخیل بر آن و به‌طور خاص سرمایه اجتماعی به‌عنوان عاملی موثر در رشد و توسعه ذکر گردید. از طرفی با بررسی مؤلفه‌های موثر بر افزایش و ارتقاء سرمایه‌های اجتماعی، و نقش مهمی که عنصر مشارکت در این میان ایفا می‌کند.

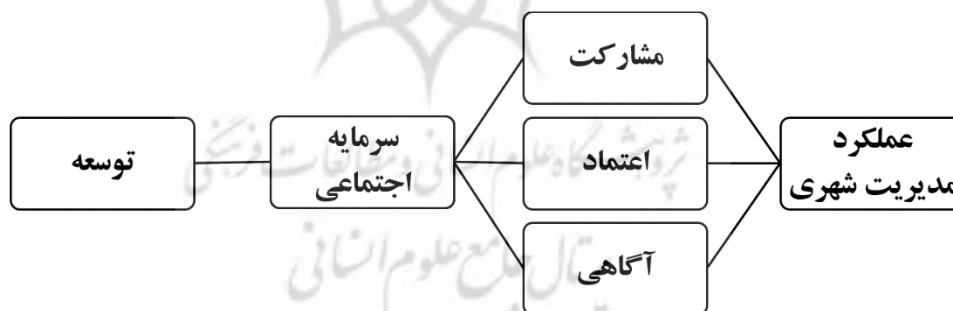
می‌توان نتیجه گرفت که، می‌توان یکی از الزامات حکومت‌ها در رسیدن به توسعه و در شکل کلی آن توسعه پایدار را در رشد و ارتقاء سرمایه‌های اجتماعی از طریق افزایش مشارکت و در مفهوم عام آن مشارکت اجتماعی برشمرد.

لذا؛ باتوجه شکل شماره ۱: و با عنایت به شاخصه‌های موثر بر سرمایه‌های اجتماعی که عبارتند از: مشارکت، آگاهی و اعتماد، می‌توان به نقش مدیریت شهری به‌عنوان ملموس‌ترین و درارتباط‌ترین بخش حاکمیت که با جامعه و مردم ارتباط نزدیک و بی‌واسطه داشته باشد اشاره داشت.

چراکه عملکرد مناسب و ارائه خدمات با کیفیت به شهروندان و شهر و جلب رضایت ایشان از نحوه ارائه خدمت و ایجاد حس آسایش و آرامش موجبات پدید آمدن اعتماد به مدیریت شهری و حاکمیت خواهد بود.

به همین ترتیب ایجاد حس رضایت و اعتماد به مجموعه مدیریت شهری باعث پدید آمدن زمینه‌های مشارکت اجتماعی آحاد شهروندان در فعالیت‌های مختلف اجتماعی و بروز رفتارهای شهروندی و اجتماع محور در سطح جامعه گردد. و بدینوسیله زمینه‌های ارتقاء و افزایش سرمایه‌های اجتماعی و به‌تبع آن توسعه پایدار پدیدار خواهد گردید.

از طرفی؛ با امان نظر به اینکه در مدل مدیریت شهری کشور ایران، شهروندان بواسطه انتخاب اعضای شورای شهر که عهده دار اتخاذ بسیاری از تصمیمات مرتبط با سطح مدیریت شهری می‌باشند. می‌توان چنین استنباط نمود که؛ کیفیت و نحوه ارائه خدمات و عمل به وظایف محوله از طرف مدیریت شهری نقش مهمی در مشارکت مردم در انتخاب سیستم مدیریت شهری خواهد داشت. که می‌توان از آن به نوعی از مشارکت سیاسی و مشارکت اجتماعی اطلاق نمود. از این رو عدم اعتماد و رضایت از عملکرد مدیریت شهری و شهرداری که جزء بازوان اصلی و اجرایی مدیریت شهری می‌باشد می‌تواند بر میزان و حجم مشارکت تاثیرگذار باشد. و باعث ایجاد آسیب بر بدنه اجتماعی حاکمیت و کاهش سرمایه‌های اجتماعی آن گردد.

شکل شماره ۱:

لذا؛ به هر میزان که حاکمیت اختیارات، شرح وظایف و خدمات قابل ارائه توسط مدیریت شهری را بسط و گسترش داده و با تفویض اختیارات حاکمیتی که قابل انتقال و انجام به نهاد‌های اجتماعی می‌باشند به آنها می‌تواند با کنترل و نظارت دقیق و صحیح بر نحوه عملکرد و ارائه خدمات مناسب و با کیفیت و ایفای وظیفه توسط مدیریت شهری، بر میزان سرمایه‌های اجتماعی خود به دلیل رشد حس مسئولیت‌پذیری شهروندان و مشارکت آنان در امور مرتبط با زندگی خود و همکاری و تعاون با مدیریت شهری بیافزاید. لذا؛ پیشنهاد می‌گردد؛

به جهت تقویت فراین توسعه شهری، زمینه محیطی مناسب حال و ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی، برای زندگی راحت و موثر شهروندان فراهم شود. برای این منظور چهارچوب ذیل برای سیستم‌های مدیریت شهری پیشنهاد می‌شود؛

حفاظت از محیط فیزیکی شهر، پایش و کنترل منظر و نمای شهری و معماری شهری، کنترل و بهبود بهداشت و نظافت شهری، ارتقاء سطح سلامت و خدمات بهداشتی، بهینه‌سازی و توسعه ناوگان حمل و نقل عمومی، توجه به عمران و بهینه‌سازی زیرساخت

های عمرانی و رفاهی شهری، ترویج فرهنگ شهروندی و زندگی مشارکتی در شکل اجزایی متحد و هم کارکرد، در مقام پاسخ گو قرارگرفتن در برابر شهروندان و ...

همچنین نهاد حاکمیت نیز در صورت تمایل به توسعه و نیل به توسعه ای پایدار برخی تغییرات و شرایط و الزامات را به شرح ذیل فراهم آورد:

- مطالعه، بررسی و امکان سنجی جهت واگذاری و تفویض میثولیت ها و اختیارات به نهادهای اجتماعی
- انتقال مسئولیت و وظایف برنامه ریزی، مدیریت به مجموعه مدیریت شهری
- گردآوری و تخصیص منابع از سوی دولت و سازمان های مرکزی به مدیریت شهری
- بهبود و توسعه ساختارسازمانی و تشیکلاتی سیستم و امور قانونی و تسهیل در انجام امور مشتریان
- بهبود شیوه های مدیریت مالی و اقتصادی با تاکید بر مدیریت و برنامه ریزی استراتژیک و جامع سیستم
- ایجاد ساختار و سیستم نظارتی دقیق و کنترل امور و پایش عملکرد مجموعه های تحت مدیریت به جهت جلوگیری از لغزش و انحراف های احتمالی

منابع

۱. موسوی، میرطاهر، (۱۳۸۵)، مشارکت اجتماعی یکی از مولفه های سرمایه اجتماعی، فصلنامه رفاه اجتماعی، دوره ششم شماره ۲۳، ص: ۶۷-۹۷
۲. محمدی شاهبلاغی، فرحناز، ستاره فروزان، آمنه، همتی، ساحل، کریملو، مسعود، (۱۳۹۳)، عوامل مرتبط با مشارکت اجتماعی در ارتقای سلامت، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال سیزدهم، شماره ۴۵، ۴۸-۷۰
۳. قاسمی خوزانی، محمد، عطا، بهنام، دهقانی، حسین، موسی زاده، حسین، (۱۳۹۴)، بررسی نقش سرمایه اجتماعی شهریارچندبا تأکیدبربعد مشارکت از دیدگاه شهروندان و مدیران شهری، هفتمین کنگره انجمن ژئوپلیتیک ایران (جغرافیای سیاسی شهر)
۴. -موحد مجد، مجید(۱۳۸۲)، مشارکت سیاسی زنان و عوامل مؤثر بر آن، مطالعات زنان، سال اول، شماره ی دوم، زمستان ۱۳۸۲، ص ۳-۲۸
۵. -موحد، مجید، عنایت، حلیمه، پورنعمت، آرش، (۱۳۹۸)، بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی زنان، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، ویژه نامه ی پژوهش های اجتماعی، ۱۶۳-۱۸۹
۶. درستی، امیرعلی، ادیبی سده، مهدی، ادهمی، عبدالرضا، (۱۳۹۷)، تحلیل فرهنگی اجتماعی نقش سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار شهری در استان اصفهان، فصلنامه توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق)، دوره ۱۲، شماره ۴، ۱۶۷-۱۸۶
۷. راش، مایکل، (۱۳۸۳)، جامعه و سیاست (مقدمه ای بر جامعه شناسی سیاسی)، ترجمه: منوچهر صبوری، چاپ سوم، تهران: انتشارات سمت
۸. ابرکرامی، نیکلاس؛ هیل، استفان؛ ترنر، برایان، (۱۳۶۷)، فرهنگ جامعه شناسی، ترجمه:حسن پویان، تهران: انتشارات چاپخش
۹. مرادی، علی، (۱۳۹۶)، مطالعه بررسی نقش مشارکت شهروندان در تأمین احساس امنیت اجتماعی، فصلنامه نظام اجتماعی، سال نهم، شماره چهارم، ۱۳۹-۱۶۶
۱۰. شیبانی، ملیحه، (۱۳۸۲)، مباحث نظری مشارکت اجتماعی کودکان، مجله رفاه، اجتماعی، شماره ۷، صص ۱۳-۳۰
۱۱. سفیری، خدیجه، تمیز، رقیه، (۱۳۹۰)، فرا تحلیل مطالعات مشارکت اجتماعی، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال سوم، شماره سوم، ص: ۱۲۲-۱۳۳
۱۲. شارع پور، محمود، (۱۳۸۰)، فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن، ماهنامه انجمن جامعه شناسی ایران، شماره ۳
۱۳. صالحی، رضا، نعمتی، مرتضی، امان پور، سعید(۱۳۹۳)، بررسی ساز و کار تأثیرگذاری شاخصهای سرمایه اجتماعی در حکمروایی مطلوب شهری، تهران: مجله علمی - پژوهشی برنامه ریزی فضایی (جغرافیا)، سال چهارم، شماره اول، ص: ۱-۲۴
۱۴. حاجبانی، ابراهیم، رضائی، علی اکبر، فلاح زاده، میرزا عبدالرسول، (۱۳۹۱)، اعتماد اجتماعی به مدیریت شهری وعوامل مؤثر بر آن، تهران: فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دوره اول، شماره ۲، ۱۳۹۱ص: ۹۵-۹۰
۱۵. سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، (۱۳۹۰)، تهران، ص: ۷
۱۶. حبیبی، روزبه، (۱۳۹۰)، رهیافتی تحلیلی بر مدیریت شهری: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۱۷. جوان، جعفر، (۱۳۸۳) جغرافیای جمعیت ایران، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد
۱۸. عباسی شوازی، محمدتقی، کرمی، فرشاد، (۱۳۹۴)، دین و سرمایه اجتماعی: مطالعه رابطه مشارکت در اجتماعات دینی و سرمایه اجتماعی، فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی - دوره چهارم، شماره ۱، ص: ۹۷-۱۲۱

۱۹. فوکویاما، فرانسیس، (۱۳۸۵)، پایان نظم: سرمایه اجتماعی و حفظ آن، ترجمه: غلامعباس توسلی، تهران: جامعه ایرانیان
۲۰. شادی طلب، ژاله وحجتی کرمانی، فرشته، (۱۳۸۷)، فقر و سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی، رفاه اجتماعی، سال ۷، شماره ۲۸
۲۱. گنج خانلو، جواد، (۱۳۹۸)، ثبات حاکمیت سیاسی با تقویت حکمرانی شهری از طریق ارتقاء کیفیت مدیریت شهری و سرمایه‌های اجتماعی،
۲۲. توکلی، مرتضی، دهقانی، کیومرث وزارعی، رضا، (۱۳۹۰)، تحلیلی بر میزان سرمایه اجتماعی در مناطق روستایی شهرستان ممسنی مطالعه موردی: بخش دشمن زیاری، برنامه ریزی منطقه ای، شماره ۴، ۴۵
۲۳. مهدیزاده، جوادودیدگران (۱۳۸۵)، برنامه ریزی راهبردی توسعه شهری (تجربیات اخیر جهانی و جایگاه آن در ایران)، چاپ دوم، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، تهران.
۲۴. تبریزی، محسن و آقا محسنی، مریم (۱۳۸۹)، بررسی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه شهری (مورد پژوهی: شهر محلات)، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۶
۲۵. نادری، سید مجید و دیگران (۱۳۸۷)، سنجش چارچوب ارزیابی سرمایه اجتماعی در ساختار شهری با تأکید بر نقش فضا های عمومی، فصلنامه پژوهش مدیریت شهری، شماره ۱
۲۶. کاماسی، حسین، سیدعلی حسینی، (۱۳۹۳)، تبیین رابطه بین عملکرد مدیریت شهری و سرمایه اجتماعی شهروندان (مطالعه موردی: محله ولیعصر شمالی)، مجله علمی-پژوهشی برنامه ریزی فضایی، سال چهارم، شماره سوم، ۱۰
۲۷. عابدی سروستانی، احمد، (۱۳۸۵)، جایگاه ترویج در توسعه با تأکید بر مشارکت، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۱، ص: ۱۳۷-۱۶۵
۲۸. ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا، (۱۳۸۰)، بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در نواحی روستایی شهرکاشان، مجله نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۷، صص ۳-۳۳
۲۹. حبیبی، داود، کسالایی، افسانه، افتخاری یوسف آباد، سید جمشید، محمدی، سیدهدایت، (۱۳۹۷)، بازخوانی شاخصهای اثرگذار در رضایتمندی شهروندان از عملکرد شهرداری و مدیریت شهری
۳۰. مردعلی، محسن، شهسواری، محمدعلی، حسین پور، رضا، (۱۳۹۲)، شاخص ها و ابزارهای سنجش رضایت شهروندان از شهرداری تهران، معاونت مطالعات و برنامه ریزی مدیریت، امور اجتماعی و اقتصادی مدیریت مطالعات زیرساخت های مدیریتی و مالی، گزارش ۱۵۵، تهران
۳۱. شعبه، اسماعیل، (۱۳۸۲)، لزوم تحول مدیریت شهری در ایران، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱، ۳۷-۶۲
۳۲. مجموعه اقتصاد، (۱۳۸۶)، شورایی در اندیشه تهران؛ شهرداری در خدمت تهران، فصلنامه رونداقتصادی، شماره ۲۶، ۳۱-۲۸
۳۳. محمودی خوشرو، امید، (۱۳۸۹)، بررسی کارایی شهرداری های استان کردستان با استفاده از روش تحلیل پوششی داده ها، فصلنامه مدیریت صنعتی دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنج، سال پنجم، شماره ۱۳، ۱۰۳-۱۲۰
۳۴. شادی طلب، ژاله، (۱۳۸۲)، مشارکت اجتماعی زنان، مجله پژوهش زنان، شماره ۷، صص: ۱۴۱-۱۷۶
۳۵. قدیری، لقمان، (۱۳۹۰)، بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی دانشجویان (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه شیراز)
۳۶. زاهدزاهدانی، سیدسعید، زهری بیدگلی، سید محسن، (۱۳۹۲)، مدیریت شهری و تبیین مشارکت اجتماعی شهروندان در شهرداری، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی شهری، سال دوم، شماره پنجم، ص: ۸۳-۱۲۰
۳۷. موسوی، میرطاهر، (۱۳۸۴)، تحلیل مشارکت اجتماعی در تهران؛ رویکرد خرد-فرهنگ دهقانی راجرز، مجله رفاه اجتماعی، شماره ۱۹، صص ۳۰۱-۳۱۷
۳۸. سعید نیا، احمد، (۱۳۸۱)، مدیریت شهری، کتاب سبز شهرداری ها، جلد ۱، وزارت کشور، مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری، چاپ اول، تهران: انتشارات وزارت کشور
۳۹. آخوندی، عباس و همکاران، (۱۳۸۷)، آسیب شناسی مدل اداره امور شهر در ایران، پژوهش های جغرافیایی، شماره ۶۳، صص: ۱۳۵-۱۵۶
۴۰. آذربایجانی، کریم و دریایی، جواد (۱۳۸۶)، بررسی تأثیر عملکرد شوراهای شهر بر اثربخشی شهرداری (مطالعه موردی: شورای اسلامی شهر و شهرداری آباد)، - پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، مدیریت سال هفتم، شماره ۲۵، صص ۱۳-۲۸

